

HOMOEOPATHIE EN FLUORIDERING

In het aug./sept.-nummer ontleenden wij aan het Ned. Tijdschrift voor Geneeskunde een kritische beschouwing met betrekking tot de juridische en ethische bezwaren tegen de fluoridering van het drinkwater. Nadien bereikte ons een brochure (van 20 blz.) van de Vereniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland, geschreven door de arts G. J. IDEMA (Ede) waarvan het klaarblijkelijke doel is ook eens medische bedenkingen tegen deze vorm van cariësprofylaxe aan te voeren.

Wie een populair maar wetenschappelijk betoog zou verwachten komt helaas niet aan zijn trek, naar de inhoud zomin als naar de vorm. De teleurstelling wordt al door de eerste zinnen gewekt:

„Fluor is een giftige stof, zoals dit b.v. ook chloor is. Wordt dit(!) chloor op chemische wijze gebonden aan natrium, dan ontstaat natriumchloride, hetgeen ons normale keukenzout is en voor de meeste mensen niet direct meer giftig. Intussen is dit normale keukenzout soms al zeer moeilijk te verkrijgen, daar er bijna altijd jodium aan toegevoegd is, hetgeen zo goed heet te zijn voor onze gezondheid.”

Hieruit wordt de lezer reeds duidelijk in welke richting en op welk vlak de fluoridering te lijf wordt gegaan. De juridische tegenstanders hadden door het misleidend hanteren van het gevoelsbeladen woord „vergiftig” er reeds alle oorspronkelijkheid in dit verband aan ontnomen; desondanks versmaadt de schrijver het niet, hetgeen twijfel zou kunnen wekken aan zijn inzicht aangaande de betrekkelijkheid ervan, als zijnde voor velerlei, zelfs als ongevaarlijk geldende stoffen afhankelijk van hoeveelheid en concentratie.

Het is te verwachten dat het betoog erop gericht is om ook de officieel aanvaarde concentratie bij de fluoridering af te wijzen; volgens de schrijver blijkt een toevoeging van 1,5 mg/l duidelijk schadelijk te zijn, een van 1 tot 1,2 mg/l „net niet meer of net nog niet”. De velen met „hartspanning” – zo roept hij uit – zullen naast de schadelijke fluor het natrium er op de koop toe bij moeten nemen!

Om zijn bezwaren kracht bij te zetten worden allerlei vergiftigingsverschijnselen uitgesteld zoals die van de industriële intoxicaties sinds lang bekend zijn. De voorstelling van zaken kan het best worden getypeerd door de symptomen in de mond volgens de versie van het geschrift:

„De tanden kunnen zwarte plekken gaan vertonen, vervolgens carieus gaan worden en ten slotte uiteen gaan vallen, waarbij etterende fistels kunnen gaan ontstaan met stinkende afscheidingen. De tanden komen traag door.”

Niet bepaald ondersteunend is de toevoeging dat een en ander is ontleend aan STAUFFER, „die het voor een groot deel weer van anderen vóór hem had” en hiervan reeds „vele tientallen jaren geleden” een overzicht had gegeven.

De schrijver is overtuigd dat door de fluoridering vroeg of laat een chronische vergiftiging zal ontstaan en dat men op een gegeven moment met haast zal terugkeren van deze dwaling. Hij beroept zich ten bewijze op een in een Duits medisch tijdschrift overgenomen publikatie van de Amerikaanse arts WALDBOTT die – zo wordt eraan toegevoegd – 63 bronnen had geraadpleegd naast de eigen ervaringen. Aan het stuk worden dan twee gevallen ontleend van beginnende chronische vergiftigingen waarin, na vermijding van het ziekteverwekkende gefluorideerde water en andere sterk fluorhoudende

voedingsmiddelen, de lijdsters genazen. Bij een dubbelblinde proef kregen zij 30 minuten na het opnieuw innemen van de dagdosis aan fluor van 1 mg/l in water een week lang zware hoofdpijnen, pijnen in de rug, tintelingen in armen en benen en een algemeen gevoel van onwelzijn. Herhaling van de proef 11 maanden later (na volledig herstel) gaf precies hetzelfde effect. Mogen de autoriteiten aan de bevolking zulke risico's opleggen, vraagt de schrijver.

Wie desondanks nog voor fluoridering van drinkwater mocht gevoelen, wordt aangeraden zich met deze onderzoeker (adres er bij vermeld) in verbinding te stellen, wiens wetenschappelijke verhandeling – naar de schrijver opmerkt – zelfs voor de niet-specialistische arts moeilijk te volgen is.

De brochure bevat nog meer van die éclatante gevallen waarvan de indrukwekkende verschijnselen voor zichzelf spreken. Ook wordt een van de fluoridering bekeerde directeur van een gezondheidsdienst in de V.S. ten tonele gevoerd, die zich bewust was geworden van de „grote gevaren”. De schrijver geeft echter toe dat de aard van die gevaren niet werd onthuld.

Aangezien het thans een Nederlandse aangelegenheid betreft worden om het betoog kracht bij te zetten ook deskundigen van eigen bodem in het veld gebracht. Hij beroept zich op het oordeel van twee mondartsen, mannen die de medische studie ten volle hebben doorlopen, gespecialiseerd zijn in de tandheelkunde, ervaring hebben en wie uit dien hoofde zeggenschap toekomt. Zij konden dan ook niet zwijgen nu zij het dreigende onheil van de fluoridering zien aankomen.

Het zal duidelijk zijn dat de auteur van de fluoridering niets moet hebben en zo richt hij zijn kritiek vooral op de van overheidswege verspreide publikatie (in hoera-stijl) van de voorlichtingscommissie, waarbij hij de regering van volksmisleiding beschuldigt. Hierbij blijkt echter dat de inhoud van het wetenschappelijke rapport van de Gezondheidsraad (Cariëspreventie met fluoriden, 1960) hem niet bekend is. Toegegeven moet worden dat kennisneming ervan zijn taak als bestrijder van de aanbevolen maatregel aanmerkelijk zou hebben verzaard. Zou hij het rapport hebben gelezen dan had hij zich in elk geval kunnen behoeden voor tendentieuze onjuistheden inzake de „zeer dubieuze proefopstelling” Tiel/Culemborg in 1952. In het rapport staat n.l. duidelijk vermeld dat na 4½ jaar een gunstige uitspraak omtrent de fluoridering werd gedaan en niet na 6½ jaar zoals in de brochure wordt beweerd. Dit had de schrijver n.l. nodig voor zijn opmerking dat men bij het begin van het experiment al met zijn oordeel gereed was, getuige (zo wordt gezegd) de gelijktijdige benoeming van een commissie voor de technische uitvoering van de drinkwaterfluoridering. Deze commissie werd pas ruim zeven jaar later ingesteld dan hij het laat voorkomen.

Ook verder maakt de schrijver zich schuldig aan een onjuiste voorstelling van zaken zoals de vermelding van het op rechterlijk bevel staken van de fluorideringsproeven in Zweden. Deze situatie is n.l. reeds een jaar geleden ongedaan gemaakt door een wet die de fluoridering uitdrukkelijk toestaat. Ook onjuist is de mededeling dat het Genootschap voor de Rechtsstaat zich tegen de rechtsgeldigheid van de fluoridering zou hebben uitgesproken. Dit was wel het standpunt o.a. van de voorzitter, maar een deel van het bestuur nam dit niet in. Ook de geciteerde (aanvankelijke) conclusie van het Haagse college van B. en W. werd een jaar later aanzienlijk minder scherp gesteld.

Maar dit is in wezen niet zo belangrijk. Hoofdzaak is dat de brochure, voor degene die uit de literatuur enigszins met de bestrijding van de fluoridering in de V.S. bekend is, niet veel nieuws bevat en dat de inhoud grotendeels aan anderen is ontleend.

Welke overtuigingskracht van dit, ook stilistisch niet onberispelijke geschrift op ter

zake onkundigen zal uitgaan is moeilijk te beoordelen. Tot deze alleen kan het betoog gericht zijn zoals ook blijkt uit de ietwat gewrongen slotzin waarin wordt geconcludeerd:

„Na kennisneming van al het voorgaande, zal elke gemeenteraad, die in dezen een beslissing moet nemen, wijs doen, en zo ook niet anders kunnen, om na ampele overweging de fluoridering van het drinkwater af te wijzen.”

Het wil ons voorkomen dat het vertrouwen van de schrijver in de sterkte van zijn bewijsvoering geen ruimte kan laten voor „ampele” overweging. Zulks alleen al vanwege de dwangpositie („niet anders kunnen”) waarin hij blijkens zijn (moeilijke) zeggen de lezer zou hebben gemanoeuvreed. Er behoeft niet meer te worden overwogen. Tegen.
B.

BUITENLAND

NOGMAALS TRISTAN DA CUNHA

Toen ongeveer twee jaar geleden in dit Tijdschrift de aandacht werd gevestigd op de evacuatie van het eiland Tristan da Cunha als gevolg van vulkanische uitbarstingen, werd tevens de verwachting uitgesproken dat nadere gegevens bekend zouden worden gemaakt inzake de invloeden van de veranderde levensomstandigheden op de gebitten van de voormalige eilandbewoners (cf. Ned. Tijdschr. Tandheelk. 68:836, 1961). De Brit. D.J. van 2 juli jl. nu bevat nadere bijzonderheden.

Men weet dat in de jaren tussen de beide wereldoorlogen verschillende expedities naar het eiland hebben plaatsgevonden (1926, 1932, 1937) en dat bij die gelegenheden waarnemers werden getroffen door de uitnemende toestand der gebitten. Niet alleen waren deze destijds nagenoeg geheel vrij van cariës, maar ook de steunweefsels waren in goede conditie, ondanks de in die dagen uiteraard gebrekkige mondhygiëne. In het kader van een Noorse wetenschappelijke expeditie (1937/38) werden door SOGNAES uitgebreide onderzoeken verricht, waarvan de uitkomsten de eerder gedane waarnemingen bevestigden.

Een volgend gebitsonderzoek vond plaats in 1952, toen de levensomstandigheden van de eilandbewoners reeds niet onbelangrijk waren veranderd; het werd verricht door de marine-tandarts GAMBLÉN. Het bleek dat de gevolgen van die verandering niet waren uitgebleven: in zijn rapport maakt GAMBLÉN melding van een aanzienlijke cariësverbreiding, vooral onder de kinderen, die nu bijna geen van allen meer vrij waren van tandbederf. Deze bevindingen werden later nog bevestigd door KING-TURNER c.s. (1956) en WALLIS (1958).

Men zal zich herinneren dat de eilandbewoners in het najaar van 1961 in Engeland aankwamen. In januari 1962 nu werd wederom een uitgebreid klinisch en röntgenologisch gebitsonderzoek ingesteld; dit geschiedde bij 219 van de 255 in aanmerking komende personen. De resultaten luiden dat sedert het bovenvermelde onderzoek van GAMBLÉN (1952) een aanzienlijke toeneming van de cariësverbreiding heeft plaatsgevonden en men krijgt de indruk dat de gebitten der kinderen thans in geen enkel opzicht meer gunstig afsteken bij die van hun

West-Europese leeftijdgenoten. Trouwens ook de gebitten van de personen in de hogere leeftijdsgroepen zijn achteruitgegaan, niet alleen met betrekking tot de cariësverbreiding, maar ook wat de toestand van de parodontale weefsels aangaat; bijna alle volwassenen bleken bij het genoemde onderzoek in enigerlei vorm parodontale afwijkingen te vertonen. Marginale tandvleesontstekingen werden trouwens ook bij jeugdige personen tamelijk veelvuldig aangetroffen.

Hoewel de uitkomsten van deze onderzoeken en de eerder genoemde niet geheel vergelijkbaar zijn, omdat zij onder verschillende omstandigheden, met andere methoden en door andere personen werden uitgevoerd, is toch voldoende duidelijk gebleken dat de achteruitgang in de gebitstoestand van de eilandbewoners samenhangt met een verhoging van de levensstandaard en de daaraan inherente veranderingen in de levens- en voedingsgewoonten.

In de jaren vóór de tweede wereldoorlog was de levensstandaard op Tristan da Cunha n.l. beslist niet hoog te noemen. Nadat in de eerste helft van de negentiende eeuw een periode van betrekkelijke welstand had bestaan wegens de gunstige ligging in de route der zeilschepen, had het eiland tegen het eind van die eeuw sterk aan betekenis ingeboet, in het bijzonder doordat de scheepvaartroutes intussen sterk waren gewijzigd (invoering van stoomschepen, aanleg van Suez- en Panamakanaal, etc). Waar tevens de walvisvangst en de daarmee samenhangende bedrijvigheid allengs in belangrijke mate waren teruggelopen, kon het niet uitblijven dat het eiland steeds meer werd geïsoleerd. Bovendien nam de bevolking nog toe, waardoor het weinige, dat er was, onder meer personen moest worden verdeeld. In 1926 bedroeg het aantal inwoners nog 141, in 1938 was dit volgens SOGNAES gegroeid tot 188. De veranderingen voltrokken zich echter zeer geleidelijk en de eilandbewoners pasten zich er bij aan. In die magere jaren nu was de toestand van de gebitten zó opvallend goed dat het eiland er in de tandheelkundige literatuur een zekere vermaardheid door heeft verworven.

Toch was het dieet altijd zeer sober en eenzijdig geweest. Het bestond grotendeels uit aardappelen en vis, soms afgewisseld door dierlijke en plantaardige producten, die aan een seizoen waren gebonden (eieren van zeevogels, appels). Deze laatste werden in de korte perioden, dat zij beschikbaar waren, dan ook in grote hoeveelheden genuttigd, maar voor het overige was de variatie zeer gering, mede in verband met het feit dat de aardappelplant ongeveer het enige gewas vormde, dat met goed gevolg kon worden gekweekt. In het algemeen prefereerde men aardappelen (meestal in de schil gekookt) zelfs nog boven vis, waarvan de aanvoer in de wintermaanden trouwens maar beperkt was. Bovendien werden de levers en de graten altijd al vóór het koken verwijderd en rapporten, o.a. van WALLIS (1958) melden dat de werkelijk geconsumeerde bestanddelen weinig fluoriden en vitamine A bevatten. Dit is niet geheel in overeenstemming met de waarnemingen van SOGNAES en anderen, volgens welke de bij de eilandbewoners veelvuldig geobserveerde mottling zou zijn toe te schrijven aan de grote hoeveelheden fluoride, die met de vis zouden worden genuttigd.

Veel andere voedingsbronnen waaruit men zich de opbouw van een krachtig en cariësresistent gebit zou kunnen denken, kenden de bewoners van Tristan da Cunha niet. Vlees van koeien en schapen werd alleen bij feestelijke gelegenheden gegeten. Melk werd over het algemeen weinig gedronken: de kwaliteit ervan was trouwens ook niet best. Groenten waren schaars. Het fluoridegehalte van het drinkwater bedroeg volgens een recente analyse 0,1 mg/l. Er zijn verschillende rapporten bekend betreffende ontberingen, die de eilanders in de periode vóór de tweede wereldoorlog als gevolg van misoogst hebben gekend (ROGERS 1926, HENRIKSEN c.s. 1940). Daaronder gingen de vrouwen en kinderen nog meer gebukt dan de mannen, die in de eerste plaats voedsel nodig hadden om hun dagelijkse arbeid te kunnen voortzetten. En dit harde regime leverde enkele generaties van mensen op met legendarisch goede gebitten...

Een geheel nieuwe fase werd ingeluid in 1942 toen de Commonwealth Forces een meteorologisch station op het eiland vestigden. De aanwezigheid van het dienstdoende personeel leidde uiteraard tot een frequenter contact met de buitenwereld en met een intensiever bezoek van schepen. Dit betekende tevens de import van voorheen onbekende voedselsoorten, waarvan begrijpelijkerwijs geraffineerde suikers een belangrijk bestanddeel uitmaakten. Na de oorlog werd bovendien een aanvang gemaakt met een nieuwe vorm van bedrijf om de levensstandaard van de eilandbewoners te verhogen. De aanwezigheid van grote hoeveelheden kreeft in de omliggende wateren gaf nl. het aanzijn aan een visconservenindustrie. De mannen zorgden voor de vangst, de vrouwen voor de bijverdiensten uit arbeid in de visconservenfabriek, die op het eiland was gebouwd. De enige wijze om van deze plotselinge welvaartsstijging te profiteren, was gelegen in de mogelijkheid om geïmporteerde goederen en voedsel in de bijbehorende cantine te kopen. Het behoeft geen betoog dat de vraag naar zoete producten en snoeperijen al gauw zeer groot werd. Daar komt nog bij dat tot ongeveer 1944 de zuigelingen over het algemeen ongeveer een jaar borstvoeding kregen. Nadien hebben de meeste moeders met deze gewoonte gebroken en zijn tot flesvoeding overgegaan. Ook deed patent-babyvoedsel zijn intrede inplaats van het vroeger veel gebruikte mengsel van aardappelmeel en melk. Verder kregen jonge kinderen veel zoete biscuits te eten.

Al met al is het gebruik van suiker en zoetigheden sinds de oorlog met sprongen omhoog gegaan en, hoewel men met het trekken van definitieve conclusies altijd wat voorzichtig moet zijn, is het toch niet moeilijk te raden waar de verschillen in de uitkomsten van het gebitsonderzoek vóór en na de oorlog hun oorsprong vinden. De trieste geschiedenis van de eens zo geroemde gebitten leert weer eens hoezeer het verval hiervan een welhaast onontkoombaar begeleidend verschijnsel is van de heersende beschaving.

V.

Literatuur:

- P. J. HOLLOWAY c.s. Brit. D. J. 115, 19, 2 juli 1963.
 P. H. BUISMAN. Ned. Tijdschr. Tandheelk. 68 : 836, nov. 1961.